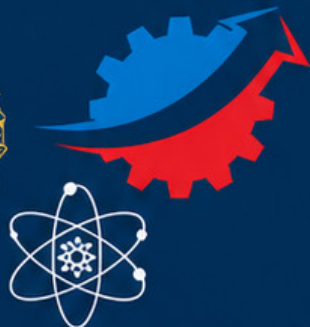

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL
SENTYABR / 9-SON, I-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ФИЛИАЛ В Г. ТАШКЕНТЕ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, sentyabr.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

ASOSIY VOSITALARNING DASTLABKI QIYMATINI SHAKLLANTIRISHNING XALQARO STANDARTLAR ASOSIDAGI METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	9
Nematova Dilnoza Azamatovna	
TIJORAT BANKLARIDA MIJOZGA YO‘NALTIRILGAN BIZNES-JARAYONLARINI TRANSFORMATSIYA QILISHNING HOZIRGI HOLATI.....	15
Erdonayev Aliqul Xalimovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ГОСТИНИЧНЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ НА ОСНОВЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	23
Нигматова Сугдиена Жалолиддин кизи	
SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING MEKANIZMLARIDAN FOYDALANISH.....	29
Bazarova Mamlakat Supiyevna	
XORIJIY ILMIY STAJIROVKALARNI TASHKIL ETISH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISHNING TIZIMLI TAHLILI VA KONSEPTUAL MODEL.....	33
Tojiyev S.A., Mashg‘ulotov J.A., Usmonov U.M.	
HUDUDLAR IQTISODIYOTIDAGI NOMUTANOSIBLIK LARNI BARTARAF ETISHNING INSTITUTSIONAL VA IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	44
Toshov Mirzabek Hakimovich	
O‘ZBEKISTONDA YENGIL SANOAT KORXONALARINING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH	50
O‘rinova Umida Qodirjonovna	
QISHLOQ XO‘JALIGIDA ULTRABINAFSHA C NURLANISH TEXNOLOGIYALARINING QO‘LLANILISHI: ZAMONAVIY HOLATI, SAMARADORLIGI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	54
Ibroximov Sanjarbek, Nematov Nurillo, Xakimov Dilmurod	
TEXNOGEN CHIQINDILAR ASOSIDA MNA-1 VA MNA-2 FAOL KIMYOVIY QO‘SHIMCHALARINI SINTEZ QILISH VA SEMENT XAMIRINING REOLOGIK KO‘RSATKICHLARINI BOSHQARISH.....	64
Muhamedov Nodir Abdug‘aniyevich	
IKKI TOMONLAMA TA‘MINLANADIGAN ASINXRON GENERATOR ASOSIDAGI SHAMOL ENERGETIKA TIZIMINI MATEMATIK MODELASHTIRISH VA VEKTORLI BOSHQARISHNI TADQIQ ETISH.....	69
To‘ychiyev Furqat, Rashidov Nuralibek, Abduxalilov Abdumannop	
СЕЙСМОСТОЙКОСТЬ МАЛОЭТАЖНОГО ЗДАНИЯ С ПУЛТРУЗИОННЫМ СТЕКЛОПЛАСТИКОВЫМ КАРКАСОМ И ДЕФОРМАЦИОННО-РАЗВЯЗНЫМИ 3D-ПЕЧАТНЫМИ СТЕНАМИ.....	80
Акбаров Дильшод, Акрамов Хуснитдин	
LEGIRLANGAN SILIKAT SHISHADA ZEEBEK EFFEKTIGA MNO_2 TA‘SIRI	90
Soliyev Muxammadyor, Tursunova Rushana	
TIJORAT BANKLARI KREDITLASH AMALIYOTI SAMARADORLIGINI PROGNOZLASH.....	99
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o‘g‘li	
O‘ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORAT SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISH TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI	107
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
UNIVERSITET INSON KAPITALINI SHAKLLANTIRISH EKOTIZIMI SIFATIDA: DUNYO VA O‘ZBEKISTONDA TA‘LIM SIYOSATINING EVOLYUTSIYASI	114
Sabirov Alisher, Oqmullayev Ravshanjon	
PUTUR YETKAZMASDAN TEKSHIRISH LABORATORIYALARINI AKKREDITATSIYALASHDA STANDARTLASHTIRISH TALABLARINING AHAMIYATI.....	122
Axmedov G‘ayratjon Maxmudjonovich	

QURILISH SANOATI KORXONALARIDA KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMI	129
G'iyosov Ilxom Karimovich	
KORXONALARDA INNOVATSIYALARNI BOSHQARISH: G'OYALARNI TIJORIYLASHTIRISHNING SAMARALI MEXANIZMLARI	137
Baymuradov Shoxrux, Dilmurodov Komiljon	
DAVLAT BUDJETI BARQARORLIGI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR KLASSIFIKATSIYASI	142
Gadoyeva Nilufar Erkinovna	
KORXONALARDA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA INNOVATION MARKETING TEKNOLOGIYALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH	148
Ikramova Nasiba Axmadovna	
TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNING MAMLUKAT IQTISODIY O'SISHIGA TA'SIRI.....	153
Mizamova Umida Jamoliddin qizi	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING ASOSIY RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARINI PROGNOZLASH VA PROGNOZ NATIJALARINI BAHOLASH (BUXORO VILOYATI MISOLIDA)	158
Ibragimov Aziz Turayevich	
TAQSIMLANGAN IOT TIZIMLARIDA KECHEKISHGA SEZGIR VAZIFALARNI CHEKKA HISOBLASH (MEC) TUGUNLARIGA OPTIMAL YO'NALTIRISH USULLARI	164
Xolmatov Numonjon Meliboyevich	
ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ФОРМИРОВАНИЯ КАЧЕСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ИНФОРМАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ НСФО	171
Джамбакиева Гулнора Сайфутдиновна	
RESEARCHING METHODS FOR THE AUTOMATIC DETECTION OF OFFENSIVE LANGUAGE BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE.....	181
Fayzullaev Nurbek, Kuchkarov Muslimjon	
MINTAQAVIY TRANSPORT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI VA UNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	186
Ikromov Elyor Ibodulloyevich	
TUMANLAR SANOAT SALOHİYATINI INTEGRAL BAHOLASH ASOSIDA KICHIK SANOAT ZONALARINI JOYLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MODELI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA).....	193
Yusupova Nigina Djurayevna	
TURIZM SOHASI BARQAROR RIVOJLANISHINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING TASHKILIY-IQTISODIY VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	199
O'sarov Abdulla Davronqulovich	
TASHQI SAVDO JARAYONLARINI BOSHQARISHDA "INTEGRATSIYALASHGAN TARIF" INTERAKTIV XIZMATIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	207
Muzaffarov Azimjon Ashraf o'g'li	
"NAVOIY KMK" AJDA INNOVATION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING TASHKILIY- IQTISODIY KOMPONENTLARI.....	212
Kurbanova Mehriniso, Masharipov Ma'sud	
HUDUDIIY ENERGETIKA TA'MINOTI TIZIMIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING NEYRO- RAVSHAN EKONOMETRIK MODELARI: QASHQADARYO VILOYATI ELEKTR ENERGETIKA TIZIMIDAN DALILLAR	219
Jo'rayev Farrux Do'stmirzayevich	
BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA MOLIVAVIY AXBOROT VA BUXGALTERIYA HISOB MEXANIZMLARI	224
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
AUTORSING XIZMATLARI RIVOJLANISHINING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	232
Mirxonov Mirfoziljon Olimjon o'g'li	

MAKROIQTISODIY KO'RSATKICHLAR TUSHUNCHASI VA ULARNING TASNIFI	237
Erdonova Maxfuza Mardonovna	
KO'P QAVATLI BINOLARDA LIFT SHAXTASI KONSTRUKSIYASINING SEYSMIK VA DINAMIK YUKLARGA BIRGALIKDAGI TA'SIRINI TAHLIL QILISH	242
Boymirzayev Azizbek Asqarali o'g'li	
ULTRATOVUSH DIAGNOSTIKA ROBOTI UCHUN AVTOMATIK GEL SIQISH TIZIMINI KONSTRUKTIV-TEKNOLOGIK LOYIHALASH VA VIRTUAL TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI BAHOLASH	249
Nodirbek Ruziyev, Zafar Botirovich Jurayev	
SANOAT AVTOMATLASHTIRISH TIZIMLARINING ZAMONAVIY RIVOJLANISH YO'NALISHLARI VA ULARNING TAHLILI	255
Sayilxonov Xudoyor Narzullo o'g'li	
SUV RESURSLARI CHEKLANGAN SHAROITDA HUDUDIY IXTISOSLASHUVNI TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA).....	263
Sodiqova Nigora Turayevna	
CREDIT PORTFOLIO IN COMMERCIAL BANKS AS A FACTOR IN IMPROVING ASSET QUALITY AND STABILITY	270
Baymuratova Zina Aqilbekovna	
ВЛИЯНИЕ ОПТИМИЗАЦИИ НАЛОГОВОГО БРЕМЕНИ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ АКТИВНОСТЬ.....	274
Хакимов Улугбек Абдуллаевич	
KATTA TIL MODELLARI YORDAMIDA DASTURIY TEST SSENARIYLARINI GENERATSIYALASHDA GALLYUTSINATSIYALAR MUAMMOSI VA ULARNI KAMAYTIRISH YONDASHUVLARI.....	280
Matkarimov Bobirjon Erkinboyevich	
INVESTISIYALARNI JALB ETISHDA INVESTISIYA SIYOSATI VA INVESTISIYA MUHITI	286
Sodiqov Maqsudjon Abdolimovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI EKSPORT SALOHIYATINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY YONDASHUVLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMI.....	292
Djurayeva Munira Sadilloevna	
QARSHI SHAHRIDA KO'P QAVATLI TURAR-JOY BINOLARINI ISITISHDA IOT TIZIMINI QO'LLASH	298
Raupova O.I.	
ФИНАНСОВЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ АГРОБИЗНЕСА, РЕФОРМА ИНСТИТУТА НЕПЛАТЁЖЕСПОСОБНОСТИ И ГЕОГРАФИЯ СЕЛЬСКОЙ БЕДНОСТИ: УЗБЕКИСТАН, 2015–2025 ГОДЫ.....	303
Адилов Шерзот Шамильевич	
FERMER XO'JALIKLARINING INTENSIV RIVOJLANISHIDA INVESTITSION QARORLARNI QABUL QILISHNING KO'P MEZONLI VA RISKKA MOS MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	312
Rashidov Baxadir Yusupovich	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA AHOLIGA KO'RSATILADIGAN XIZMATLARNING ZAMONAVIY HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	317
Rajabov Saidrasul Xalil o'g'li	
BUYUK BRITANIYA STARTAP EKOTIZIMINI BOSHQARISH MODEL VA O'ZBEKISTON UCHUN SABOQLAR	323
Sodiqov Elmurod Shomurod o'g'li	
ДИНАМИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ КАРБОНИЗАЦИИ АММОНИЗИРОВАННОГО РАССОЛА ДЛЯ ЗАДАЧ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ И УПРАВЛЕНИЯ	329
Исхакова Фатима Фахритдиновна	
A STUDY ON THE COMPLEMENTARY COOPERATION MODEL AND IMPLEMENTATION GUARANTEES OF E-COMMERCE BETWEEN BEIJING AND TASHKENT UNDER THE THEORY OF COMPARATIVE ADVANTAGE	335
Wang Jiahao	

LANDSAT MA'LUMOTLARI ASOSIDA AYDAR-ARNASOY KO'LLAR TIZIMI SUV MAYDONINING 1990–2025-YILLARDAGI FAZOVIIY-VAQT O'ZGARISHLARINI BAHOLASH.....	343
Aminov Xamza, Madrimov Rajabboy, Xamdullayeva Aziza	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK KORXONALARIDA INVESTITSION FAOLIYATNI JADALLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	350
Aminov Sarvar Davlatbayevich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYALASHTIRISH MANBALARI VA KAPITAL TUZILMASINING TRANSFORMATSIYASI (O'ZBEKISTONNING UCHTA AKSIYADORLIK JAMIYATI MISOLIDA 2016–2025-YILLAR PANEL TAHLILI)	355
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH IMKONIYATLARI	363
Afenov Nursultan Nugmatillayevich	
KORXONALARDA MARKETING VA MENEJMENT STRATEGIYALARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRINI BAHOLASHNING IQTISODIY USULLARI.....	369
Djurayev Alisher Umarovich	
TURISTIK KORXONALAR INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYAVIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	376
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARIDA YASHIL KREDITLASHNING INSTITUTSIONAL-HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	381
Sharipova Maxliyoxon Baxtiyor qizi	
OZIQ-OVQAT SANOATIDA MEHNAT SAMARADORLIGINI SHAKLLANTIRUVCHI INSTITUTSIONAL VA TASHKILII OMILLAR.....	387
Narbayeva Dilnoza Darvishaliyevna	
TIJORAT BANKLARI KAPITALLASHUV DARAJASINI OSHIRISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	393
Abduraimova Fazilat Hikmatulla qizi	
СВОБОДНЫЕ И НЕСТАЦИОНАРНЫЕ ВОЛНЫ В ВЯЗКОУПРУГОЙ ЦИЛИНДРИЧЕСКОЙ ОБОЛОЧКЕ	400
Иброхимов А.А., Набиев Б.Э., Исматова К.О., Тохинова Н.Т., Икромов С.Н.	
ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ТУРИСТСКОЙ ЭКОСИСТЕМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ	413
Абзалова Нозимахон Нодирбек қизи	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA «OLTI KAPITAL» MODEL VA KAPITAL TRANSFORMATSIYASI	418
Abduvaliyev Zafar Mahmudovich	
MAMLAKATIMIZDA EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHDA XIZMAT KO'RSATISH, YA'NI TRANSPORT LOGISTIKASINING O'RNI.....	426
Bozorov Ilyos Isomiddinovich	
INKLYUZIV TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA HUDUDIIY TA'LIM KLASSTERLARINING BOSHQARUV IMKONIYATLARI.....	432
Rajabov Sherzod, Rajapova Guldona	
O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH VA AGROSEKTORNI TRANSFORMATSIYA QILISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	438
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
FORMAL DESCRIPTION OF PARAMETRIC GEOMETRIC MODELS FOR MACHINE PARTS AND FORMATION OF THE GEOMETRIC CONSTRAINT MODEL.....	443
Shirin Rakhmonova	
QISHLOQ XO'JALIGINI MOLIYALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA AXBOROT TIZIMLARINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI.....	448
Axmedov Azamat Kamilovich	

CLASSIFICATION OF WATER DESALINATION TECHNOLOGIES AND SOLAR DESALINATION SYSTEMS.....	457
Mironshox Amrulloevich Barilloev	
HUDUDIIY KICHIK SANOAT ZONALARIDA INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISHNING INNOVATSION VA RAQAMLI MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	463
Jo'rayev Po'latjon Komiljon o'g'li	
INNOVATSION JARAYONLARNI STRATEGIK BOSHQARISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI VA IJTIMOIIY-IQTISODIIY AHAMIYATI	470
Abdullayev Baxodir Abdugafforovich	
TARIXIIY-MADANIY MEROS OBYEKTLARINI FOTO VA VIDEO MA'LUMOTLARI ASOSIDA 3D GAUSSIAN SPLATTING TEXNOLOGIYASI YORDAMIDA RAQAMLASHTIRISH, GEOMETRIK MODELLASHTIRISH VA REAL VAQT REJIMIDA VIZUALLASHTIRISH USUL VA ALGORITMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	478
Qosimova Mohiraxon, Abdubannoyeva Muxlisaxon	
MAMLAKAT IQTISODIIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING MAKROIQTISODIIY OMILLARI VA USTUVOR YO'NALISHLARI	486
Madiyorov Shavkatbek Muxtarovich	
YOLO11 MODEL VA OPENCV YORDAMIDA REAL VAQT REJIMIDA OBYEKT LARNI ANIQLASH TIZIMINING DASTURIY MODELINI ISHLAB CHIQISH	489
Husan Arziqulov Normurod o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	496
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
RESOURCE OPTIMIZATION INDICES IN INDUSTRIAL SECTORS: A FRAMEWORK FOR MEASURING GREEN TRANSITION PERFORMANCE IN UZBEKISTAN	500
Qurbonova Sevara	
AVTOMOBIL BUTLOVCHI QISMLAR ISHLAB CHIQRISHDA YANGI MAHSULOTLARNI O'ZLASHTIRISH JARAYONIDA SIFAT BARQARORLIGINI BIQS TIZIMI ASOSIDA TA'MINLASH.....	504
Asadov Elyorbek Kandiayorovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK INFRATUZILMASINI SHAKLLANTIRISH YONDASHUVLARI	509
Rustamov Sultonbek Bekzadovich	
YASHIL TEXNOLOGIYA MAHSULOTLARINI XALQARO BOZORLARGA JORIY ETISH STRATEGIYALARI	515
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISH VA EKSPORT IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH YO'LLARI.....	521
Tulibayeva Kamola Baxrom qizi	
AVTOMOBILLARDA SPIRTDAN FOYDALANISH.....	526
Nasirov Ilxam, Nosiraliyev Ismoiljon	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA O'ZINI O'ZI BAND QILISH TIZIMIDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	532
Ollanazarov Bekmurod, Zakirov Mir Timur	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA O'ZINI O'ZI BAND QILISH TIZIMIDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich

Urganch RANCH texnologiya universiteti "Iqtisodiyot" kafedrası dotsenti, DSc

E-mail: b.d.ollanazarov@gmail.ru

Zakirov Mir Timur Zokir o'g'li

Urganch RANCH texnologiya universiteti "Iqtisodiyot" kafedrası mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: xronika700@gmail.com

Annotatsiya. O'zbekiston Respublikasida o'zini o'zi band qilish tizimining kichik biznes va xususiy tadbirkorlik (KBXT) rivojiga ta'siri tadqiq etilgan. O'zini o'zi band qilish tizimining huquqiy-institutsional asoslari, rivojlanish dinamikasi, mavjud imkoniyatlari va amaliy cheklavlari tahlil qilingan. O'zini o'zi band qilishdan kichik biznes (KB)ga o'tishning besh bosqichli mexanizmi, baholash ko'rsatkichlari matritsasi hamda tadbirkorlik faolligi indeksi taklif etilgan. Shuningdek, raqamli profil, paketli moliyaviy ko'mak, differensial qo'llab-quvvatlash va natijadorlik monitoringini takomillashtirish yo'nalishlari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: o'zini o'zi band qilish, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, mikrobiznes, tadbirkorlik faolligi, raqamli platforma, moliyaviy inklyuziya, mehnat bozori.

Аннотация. Исследовано влияние системы самозанятости на развитие малого бизнеса и частного предпринимательства (МБЧП) в Республике Узбекистан. Проанализированы правовые и институциональные основы системы самозанятости, динамика её развития, имеющиеся возможности и практические ограничения. Предложены пятиэтапный механизм перехода от самозанятости к малому бизнесу (МБ), матрица оценочных показателей и индекс предпринимательской активности. Кроме того, представлены направления совершенствования цифрового профиля, комплексной финансовой поддержки, дифференцированных мер содействия и мониторинга результативности.

Ключевые слова: самозанятость, малый бизнес, частное предпринимательство, микробизнес, предпринимательская активность, цифровая платформа, финансовая инклюзия, рынок труда.

Abstract. The impact of the self-employment system on the development of small business and private entrepreneurship (SBPE) in the Republic of Uzbekistan is examined. The legal and institutional foundations of the self-employment system, its development dynamics, existing opportunities, and practical constraints are analyzed. A five-stage mechanism for transitioning from self-employment to small business (SB), an assessment indicator matrix, and an entrepreneurial activity index are proposed. In addition, directions for improving digital profiling, integrated financial support, differentiated support measures, and performance monitoring are presented.

Keywords: self-employment, small business, private entrepreneurship, microbusiness, entrepreneurial activity, digital platform, financial inclusion, labor market.

KIRISH

KBXT iqtisodiy o'sish, bandlikni ta'minlash, aholi daromadlarini ko'paytirish hamda hududiy bozorlarni tovar va xizmatlar bilan to'ldirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda kichik tadbirkorlik subyektlarining mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi ulushi 52,2 foizni, ular tomonidan ko'rsatilgan xizmatlarning jami xizmatlar hajmidagi hissasi esa 56,7 foizni tashkil etgan [1]. Mazkur ko'rsatkichlar KBning milliy iqtisodiyotdagi salmog'ini, shuningdek, aholining mustaqil iqtisodiy faoliyatini tadbirkorlikka yo'naltirish zaruratini asoslaydi.

Bu jarayonda o'zini o'zi band qilish fuqarolarning kasbiy ko'nikma va mavjud resurslaridan foydalangan holda daromad topishi, norasmiy faoliyatini qonuniylashtirishi hamda biznes yuritish tajribasini shakllantirishiga imkon beruvchi soddalashtirilgan institutsional shakl sifatida namoyon bo'ladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 8-iyundagi PQ-4742-son qarori bilan o'zini o'zi band qilgan shaxslarni maxsus mobil ilova yoki soliq to'lovchining shaxsiy kabineti orqali xabardor qilish tartibida ro'yxatdan o'tkazish mexanizmi joriy etilgan [2]. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 23-dekabrda 806-son qarorida esa ularning huquqiy maqomi, ro'yxatdan o'tish, daromad va xarajatlar hisobini yuritish, bank xizmatlaridan foydalanish hamda mehnat stajini shakllantirish tartibi belgilangan [3]. Natijada o'zini o'zi band qilish tizimi mehnat faoliyatini rasmiylashtirish bilan birga, mikrobiznesni boshlash uchun zarur dastlabki tashkiliy sharoitlarni ham yuzaga keltiradi.

Biroq ro'yxatdan o'tishning soddalashtirilishi o'zini o'zi band qilgan shaxsning barqaror tadbirkorlik subyektiga aylanishini o'z-o'zidan to'liq ta'minlamaydi. Xalqaro mehnat tashkiloti (XMT) norasmiy iqtisodiy faoliyatni rasmiy iqtisodiy munosabatlar tizimiga o'tkazish samaradorligi huquqiy tartibga solish, moliyaviy xizmatlar, ijtimoiy himoya, kasbiy tayyorgarlik va bozorga kirish vositalarining o'zaro uyg'unligiga bog'liqligini e'tirof etadi [4]. OECD va Yevropa Komissiyasi tadqiqotlarida ham o'zini o'zi band qilish inklyuziv tadbirkorlikning muhim yo'nalishi sifatida baholanib, moliyaviy resurslar, biznes ko'nikmalari va tadbirkorlik infratuzilmasidan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytirish zarurligi qayd etilgan [5]. Cowling va Woodenning empirik natijalari yakka tartibdagi o'zini o'zi band qilishning ish beruvchi tadbirkor maqomiga o'tish uchun izchil rivojlantirilishi lozim bo'lgan bosqich ekanligini ko'rsatadi [6].

Shu jihatdan, O'zbekistonda o'zini o'zi band qilish tizimidan KBXTni rivojlantirish vositasi sifatida samarali foydalanish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, tadqiqot ishida ushbu tizimning institutsional, raqamli, moliyaviy va bozor imkoniyatlari tahlil qilinib, o'zini o'zi band qilgan shaxslarning mikrobiznesdan barqaror KB subyektiga bosqichma-bosqich o'tishini ta'minlovchi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish yo'nalishlari asoslanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ilmiy adabiyotlarda o'zini o'zi band qilish mustaqil daromad topish, mehnat bozoriga moslashish va tadbirkorlik faoliyatini boshlash shakli sifatida talqin etiladi. D. Margolis ushbu faoliyatning bir qismi shaxsiy tanlov va tadbirkorlik tashabbusiga, boshqa qismi esa yollanma ish o'rinlari mavjudligi bilan bog'liq sharoitlardan kelib chiqadigan zaruriy bandlikka asoslanishini ta'kidlaydi [7]. S. Jayachandranga ko'ra, mikrotadbirkorlikning barqarorligi faoliyatni rasmiylashtirish bilan birga, moliyaviy resurslar, biznes ko'nikmalari va bozorga kirish imkoniyatlariga ham bog'liq [8].

M. Cowling va M. Wooden yakka tartibdagi o'zini o'zi band qilishning ish beruvchi tadbirkorlikka o'tish jarayonida izchil rivojlantirilishi lozim bo'lgan bosqich ekanligini aniqlagan [6]. J. Cieřlik esa bunday shaxslarning biznesni kengaytirish salohiyatini kasbiy malaka, faoliyat davomiyligi va o'sish strategiyasi asosida tabaqalashtirib baholashni taklif etadi [10].

XMT norasmiy faoliyatni rasmiylashtirish ro'yxatga olish, moliyaviy ko'mak, ijtimoiy himoya, kasbiy tayyorgarlik va biznes xizmatlarining o'zaro uyg'unligida amalga oshirilishi lozimligini qayd etadi [4]. OECD va Yevropa Komissiyasi esa o'zini o'zi band qilishni yoshlar, ayollar, ishsizlar hamda boshqa ijtimoiy guruhlarni iqtisodiy faoliyatga jalb etuvchi inklyuziv tadbirkorlik vositasi sifatida baholaydi [5].

Mahalliy olimlardan A. U. Tashpulatov o'zini o'zi band qilishning tadbirkorlik xususiyati va uni davlat tomonidan tartibga solish masalalarini yoritgan [10]. A. Latipov O'zbekiston sharoitida kasbiy va moliyaviy savodxonlikni oshirish, maslahat xizmatlari hamda hududiy monitoringni yanada takomillashtirish zarurligini asoslagan [11]. Mavjud tadqiqotlarda o'zini o'zi band qilishdan KBga o'tishni moliyalashtirish, raqamlashtirish, bozorga kirish, daromad barqarorligi va ish o'rinlari yaratish mezonlari asosida baholovchi yaxlit mexanizmi yanada rivojlantirish imkoniyati mavjud. Mazkur ilmiy yo'nalish ushbu maqolaning tadqiqot yo'nalishini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda o'zini o'zi band qilish tizimining KBXT rivojiga ta'sirini baholashda tizimli, institutsional, qiyosiy va statistik tahlil, kontent-tahlil, tasniflash hamda mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Axborot bazasini normativ-huquqiy hujjatlar, rasmiy statistika, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va mavzuga oid ilmiy manbalar tashkil etdi. Tahlil jarayoni o'zini o'zi band qilishdan qonuniy faoliyat, barqaror daromad, mikrobiznes va KB subyektiga o'tish bosqichlari izchilligida amalga oshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rasmiy statistik ma'lumotlarning dinamik tahlili O'zbekiston Respublikasida o'zini o'zi band qilish tizimining qisqa davr ichida sezilarli miqyosda kengayganini ko'rsatadi. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, o'zini o'zi band qilganlar soni 2020-yildagi 561,7 ming nafardan 2024-yilda 4 471,8 ming nafarga yetgan. Natijada mazkur ko'rsatkich 4 yil davomida qariyb 8 barobarga oshib, uning o'rtacha yillik o'sish sur'ati taxminan 68 foizni tashkil etgan. 2025-yil yakunida esa ko'rsatkich 4 140,7 ming nafar miqdorida qayd etilgan [12]. Ushbu o'zgarishlarni faqat bandlikning qisqarishi yoki kengayishi sifatida talqin qilish yetarli hisoblanmaydi, chunki statistik ko'rsatkichga faoliyat turlari tarkibining yangilanishi, registr ma'lumotlarining aniqlashtirilishi, maqomning bekor qilinishi hamda ayrim shaxslarning yakka tartibdagi tadbirkorlikka o'tishi ham ta'sir qilishi mumkin.

Shu bilan birga, o'zini o'zi band qilganlar sonining ko'payishi ularning barchasi barqaror daromadga ega bo'lganini yoki KB subyektiga aylanganini anglatmaydi. Ro'yxatdan o'tgan shaxslar soni tizimning qamrov darajasini ifodalasa-da, faoliyatning iqtisodiy natijadorligini to'liq ochib bermaydi. Shu sababli tahlilda miqdoriy qamrov bilan bir qatorda faoliyat davomiyligi, oylik tushumlarning barqarorligi, takroriy mijozlar ulushi, elektron to'lovlardan foydalanish, moliyalashtirish manbalariga kirish va tadbirkorlik maqomiga o'tish kabi sifat ko'rsatkichlari ham hisobga olinishi lozim.

KBning iqtisodiyotdagi umumiy ko'rsatkichlari mazkur jarayonning rivojlanish salohiyatini tasdiqlaydi. Jumladan, 2025-yilda kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan yaratilgan mahsulot va xizmatlar hajmi 923 514,6 mlrd so'mni, ularning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 52,2 foizni tashkil etgan. Kichik tadbirkorlikning jami xizmatlar hajmidagi ulushi esa 56,7 foizga yetgan [1]. Mazkur ko'rsatkichlar o'zini o'zi band qilishning KB rivojiga ta'sirini yanada aniqroq baholash uchun qo'shimcha tahlil zarurligini ko'rsatadi. Bunday bog'liqlikni aniqlash uchun o'zini o'zi band qilgan shaxslarning qanchasi faoliyatini davom ettirgani, moliyalashtirishdan foydalangani va keyinchalik YTT, oilaviy korxona yoki mikrofirmaga o'tganini kuzatib boruvchi alohida ma'lumotlar bazasini shakllantirish maqsadga muvofiq.

Tadqiqot natijasida tizimning KBga ta'sirini baholash uchun 6 ta yo'nalishdan iborat matritsa shakllantirildi. Unda har bir yo'nalish bo'yicha mavjud imkoniyat, amaliy cheklov va natijani o'lchashga xizmat qiluvchi ko'rsatkichlar o'zaro bog'langan (1-jadval).

1-jadval ma'lumotlari huquqiy rasmiylashtirish tizimining boshlang'ich sharti bo'lsa-da, barqaror biznes natijasini mustaqil ravishda ta'minlamasligini ko'rsatadi. Masalan, raqamli ro'yxatdan o'tish tadbirkorlikka kirish xarajatlarini kamaytiradi, biroq faoliyatning elektron savdo va to'lov tizimlariga integratsiyalashuvi uchun raqamli ko'nikmalar ham talab etiladi. Xuddi shuningdek, mikrokredit olish imkoniyati boshlang'ich kapital bilan bog'liq ehtiyojlarni yumshatadi, ammo mablag'dan samarali foydalanish biznes-reja, bozor talabi va moliyaviy intizomga bog'liq bo'lib qoladi. Demak, alohida qo'llab-quvvatlash vositalari emas, balki ularning o'zaro muvofiqlashtirilgan tizimi iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi.

1-jadval

O'zini o'zi band qilish tizimining KBga ta'sirini baholash matritsasi¹

№	Yo'nalish	Aniqlangan imkoniyat	Asosiy cheklov	Baholash ko'rsatkichlari
1.	Huquqiy-institutsional	Faoliyatni tez va kam xarajat bilan rasmiylashtirish	O'zini o'zi band qilish bilan YTT o'rtasidagi o'tish mezonlarini yanada aniqlashtirish zarurati	Faoliyat davomiyligi; YTT yoki mikrofirmaga maqomiga o'tganlar ulushi
2.	Raqamli infratuzilma	Ro'yxatdan o'tish, hisob yuritish va elektron to'lovlardan foydalanish	Raqamli savodxonlik va platformalardan foydalanishdagi hududiy tafovutlarni qisqartirish zarurati	Elektron savdo ulushi; raqamli to'lovlar chastotasi; faol profil ulushi
3.	Moliyaviy ta'minot	Boshlang'ich kapital va asbob-uskunalarini moliyalashtirish imkoniyati	Garov, kredit tarixi va daromadni tasdiqlash bilan bog'liq imkoniyatlarni yanada kengaytirish zarurati	Moliyalashtirishdan foydalanganlar ulushi; kredit qaytimi; kapital o'sishi
4.	Bozor integratsiyasi	Mijozlar bazasi va savdo kanallarini kengaytirish	Talab barqarorligini va doimiy buyurtmachilar bazasini kengaytirish zarurati	Takroriy mijozlar ulushi; tushum dinamikasi; savdo kanallari soni

5.	Inson kapitali	Kasbiy bilim, biznes-reja va boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirish	Ta'lim hamda kasbiy yo'l-yo'riq ko'rsatish va mentorlik xizmatlari qamrovini kengaytirish zarurati	Ta'limni yakunlash; sertifikatlash; mehnat unumdorligi
6.	Ijtimoiy-iqtisodiy natija	Qonuniy daromad, ijtimoiy himoya va yangi bandlik imkoniyatlari	Daromad barqarorligi va ijtimoiy to'lovlar uzluksizligini ta'minlash zarurati	Daromad barqarorligi; ijtimoiy soliq davomiyligi; yaratilgan ish o'rinlari

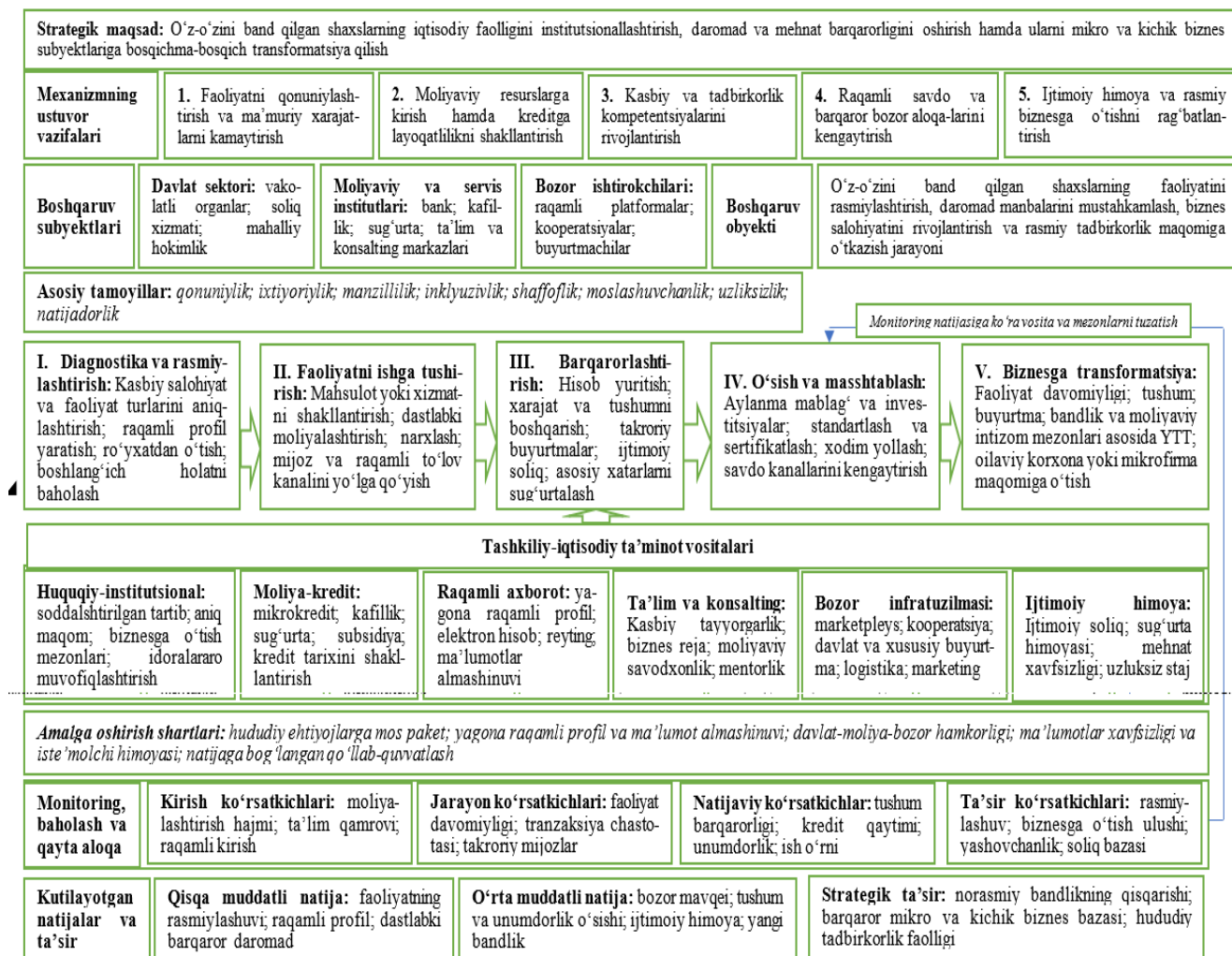
O'zini o'zi band qilgan shaxslar qonunchilik doirasida amalga oshirishi mumkin bo'lgan ishlar va xizmatlar tarkibidagi o'zgarishlar tizimning rivojlanish yo'nalishini baholashda muhim ahamiyatga ega. Xususan, 2026-yil 1-yanvardan ruxsat etilgan faoliyat turlari ro'yxati qayta ko'rib chiqilib, ularning soni 106 tadan 72 taga maqbullashtirildi. Asosan yakka tartibdagi tadbirkorlik yoki ishlab chiqarish tusiga yaqin faoliyatlarning mazkur ro'yxatdan chiqarilishi ko'zda tutilgan [13] [2]. Mazkur o'zgarish oddiy miqdoriy qisqarish emas, balki o'zini o'zi band qilish va tadbirkorlik maqomlari o'rtasidagi iqtisodiy-huquqiy chegaralarni aniqlashtirish jarayoni sifatida baholanishi mumkin.

Tahlil asosida o'zini o'zi band qilish orqali KBni rivojlantirish mexanizmi 5 ta izchil bosqichga ajratildi: kirish shartlarini shakllantirish, iqtisodiy faoliyatni boshlash, daromadni barqarorlashtirish, faoliyat o'sishini qo'llab-quvvatlash va maqbul biznes shaklini tanlash. Mazkur bosqichlar moliyaviy paket, raqamli profil, biznes ko'magi va bozor aloqalari orqali o'zaro muvofiqlashtiriladi.

1-rasmda o'zini o'zi band qilishdan KBga o'tish to'g'ri chiziqli va avtomatik jarayon emasligi aks ettirilgan. Dastlab shaxs o'z kasbiy salohiyati va mavjud resurslariga mos faoliyatni rasmiylashtiradi. Keyingi bosqichda mahsulot yoki xizmatning bozordagi talabga mosligi sinovdan o'tadi. Faoliyat takroriy buyurtmalar, muntazam tushum va hisob yuritish amaliyoti bilan mustahkamlangandan so'nggina uni kengaytirish masalasi yuzaga keladi. Shuning uchun kredit ajratish faoliyatning boshlanishiga emas, uning bozor barqarorligi va o'sish ehtiyojiga muvofiqlashtirilishi maqsadga muvofiq.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlashning samaradorligi ham faqat ajratilgan kredit miqdori bilan baholanmasligi kerak. Kreditning qaytarilishi, asosiy vositalar qiymatining o'sishi, tushum dinamikasi va moliyalashtirishdan keyingi faoliyat davomiyligi natijaviy mezon sifatida olinishi zarur. Rivojlanayotgan mamlakatlardagi mikrotadbirkorlikni o'rgangan tadqiqotlarda kredit, biznes ta'limi va bozor omillarining ta'siri turli guruhlarda turlicha natija berishi aniqlangan [8]. Shu bois moliyaviy ko'makni kredit, kafillik, sug'urta, biznes-reja tuzish va kasbiy yo'l-yo'riq ko'rsatish hamda mentorlik xizmatlaridan iborat yagona paket shaklida taqdim etish maqsadga muvofiq.

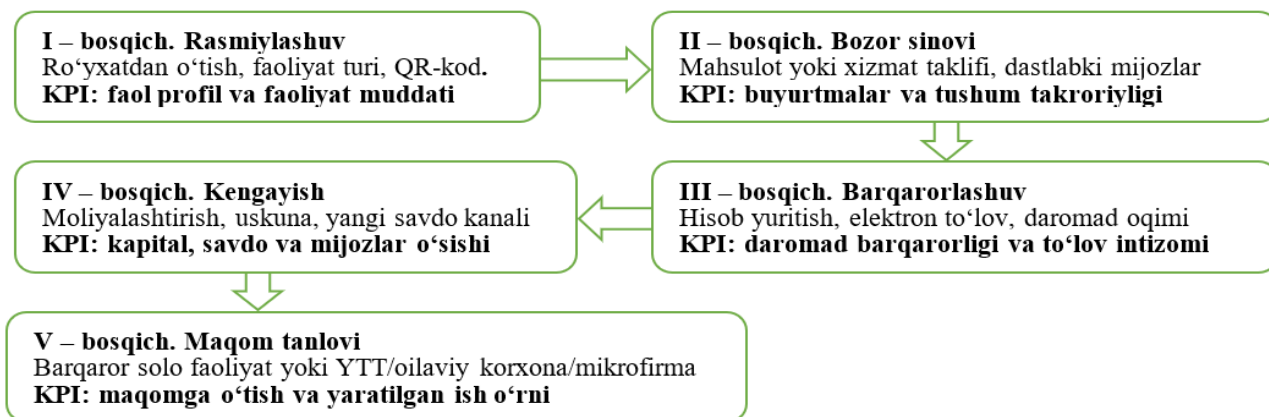
Raqamli ro'yxatdan o'tish tizimning ma'muriy jihatini soddalashtirgan bo'lsa-da, uning keyingi bosqichi raqamli tadbirkorlik profilini shakllantirish bilan bog'liq. Amaldagi tartib o'zini o'zi band qilgan shaxsga mobil ilova orqali daromad va xarajatlar hisobini ixtiyoriy yuritish hamda ushbu ma'lumotlardan kredit olishda foydalanish imkonini beradi [3]. Mazkur imkoniyat faoliyat turi, davomiyligi, tushumlar harakati, elektron to'lovlar va bajarilgan buyurtmalarni birlashtiruvchi tadbirkorlik profiliga aylantirilsa, garov va an'anaviy kredit tarixi yetishmasligi bilan bog'liq holatlarni qisman yumshatishi mumkin. Bunda ma'lumotlardan foydalanish shaxsning roziligi, axborot xavfsizligi va aniq baholash mezonlariga asoslanishi lozim (1-rasm).

1-rasm. O'zini o'zi band qilish orqali KBni rivojlantirish mexanizmi

Tadqiqotda o'zini o'zi band qilishdan KBga o'tishning besh bosqichli yo'lakchasi taklif etildi. Har bir bosqich keyingisiga o'tish uchun zarur natija va nazorat ko'rsatkichi bilan bog'langan. Jumladan, rasmiylashtirish bosqichida faol profil va faoliyat muddati, bozor sinovida buyurtmalar takroriylik, barqarorlashuvda daromad oqimi va to'lov intizomi, kengayishda kapital hamda savdo hajmining o'sishi, yakuniy bosqichda esa tadbirkorlik maqomiga o'tish yoki yangi ish o'rni yaratish baholanadi.

2-rasmdagi yondashuv barcha o'zini o'zi band qilgan shaxslarni majburiy ravishda yollanma xodimlarga ega korxonaga aylantirishni nazarda tutmaydi. Faoliyatining xususiyati va shaxsiy maqsadlaridan kelib chiqib, ayrim subyektlar barqaror yakka faoliyatni davom ettirishi, boshqalari kooperatsiya yoki autsorsing asosida kengayishi, o'sish salohiyatiga ega qismi esa YTT, oilaviy korxona yoki mikrofirmaga maqomiga o'tishi mumkin. Shu sababli o'tish mexanizmi umumiy majburiy talabga emas, iqtisodiy mezonlar va subyektning rivojlanish ehtiyojiga asoslanishi kerak (2-rasm).

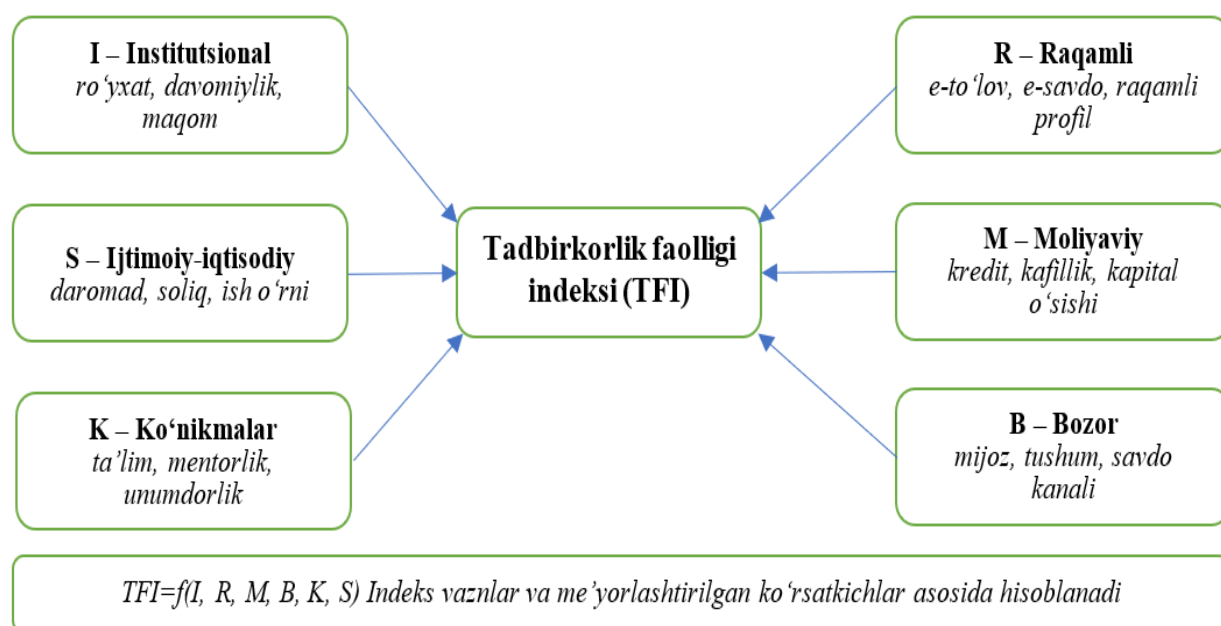
2-rasm. O'zini o'zi band qilgan shaxsning KB subyektiga aylanish bosqichlari

Tahlil natijalarini hududlar va faoliyat turlari bo'yicha umumlashtirish uchun tadbirkorlik faolligi indeksidan (TFI) foydalanish taklif etiladi. Indeks institutsional, raqamli, moliyaviy, bozor, kasbiy hamda ijtimoiy-iqtisodiy subindekslarni qamrab oladi:

$$TFI_i = \sum_{j=1}^6 w_j z_{ij}, \quad \sum_{j=1}^6 w_j = 1$$

bu yerda: TFI_i — i -hudud yoki faoliyat turi bo'yicha tadbirkorlik faolligining integral indeksi; z_{ij} — i -hudud yoki faoliyat turi bo'yicha me'yorlashtirilgan subindeks; w_j — tegishli yo'nalishning vazn koeffitsienti; i — baholash birligi; $j=1,2,\dots,6$ — subindekslar tartib raqami;. Bunda z_{i1} — institutsional subindeks faoliyat davomiyligi va maqomga o'tishni; z_{i2} — raqamli subindeks elektron savdo va to'lovlarni; z_{i3} — moliyaviy subindeks kredit hamda kapital o'sishi; z_{i4} — bozor subindeksi mijozlar va tushum dinamikasini; z_{i5} — kasbiy subindeks ta'lim hamda unumdorlikni; z_{i6} — ijtimoiy-iqtisodiy subindeks esa daromad; z_{i6} — ijtimoiy to'lovlar va ish o'rinlarini ifodalaydi. TFI, qiymatining oshishi tegishli hudud yoki faoliyat turida tadbirkorlik faolligi yuqoriligini ko'rsatadi.

Taklif etilgan indeks hozircha konseptual-uslubiy model hisoblanadi. Uni empirik hisoblash uchun hududlar kesimida faoliyat davomiyligi, tushum, elektron savdo, kreditdan foydalanish, ijtimoiy soliq to'lovlari, tadbirkorlik maqomiga o'tish va yaratilgan ish o'rinlari bo'yicha mikroma'lumotlar talab etiladi. Mazkur ma'lumotlar to'liq shakllantirilgach, indeks qiymatini hisoblash natijalarning ishonchligini yanada oshirish imkonini beradi. Shu sababli dastlab ko'rsatkichlar bazasi va ularni me'yorlashtirish tartibi ishlab chiqilishi, keyinchalik vaznlar ekspert baholash, entropiya yoki asosiy komponentlar usuli yordamida aniqlanishi lozim (3-rasm).

3-rasm. O'zini o'zi band qilish tizimi samaradorligini baholash modeli²

Umumiy natija shuni ko'rsatadiki, tizim samaradorligini faqat ro'yxatdan o'tgan shaxslar soni bilan baholash uning tadbirkorlik natijalarini to'liq ifodalash imkonini bermaydi. Asosiy natijaviy ko'rsatkichlar faoliyatning saqlanib qolishi, daromadning barqarorlashuvi, raqamli va moliyaviy xizmatlardan foydalanish, biznes maqomiga o'tish hamda yangi ish o'rinlari yaratishdan iborat bo'lishi kerak. Shunday yondashuv o'zini o'zi band qilishni statistik bandlik shaklidan iqtisodiy salohiyati muntazam aniqlanadigan va KBga o'sishi manzilli qo'llab-quvvatlanadigan tizimga aylantirish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari O'zbekistonda o'zini o'zi band qilish tizimi norasmiy iqtisodiy faoliyatni qonuniylashtirish va fuqarolarning tadbirkorlik tashabbuslarini ro'yobga chiqarish uchun zarur boshlang'ich sharoit yaratganini ko'rsatdi. Masofadan ro'yxatdan o'tish, faoliyat hisobini yuritish, bank xizmatlaridan foydalanish va ijtimoiy soliq orqali mehnat stajini shakllantirish imkoniyatlari mazkur institutning amaliy ahamiyatini oshirgan [2], [3]. Natijada o'zini o'zi band qilganlar soni 2020-yildagi 561,7 ming nafardan 2024-yilda 4,47 mln nafarga yetgan [12].

Shu bilan birga, tizim qamrovining kengayishi uning barcha ishtirokchilari barqaror daromadga ega bo'lgani yoki KBga o'tganini to'liq ifodalamaydi. Tadqiqotda ro'yxatdan o'tish o'zini o'zi band qilishning institutsional natijasi, faoliyat davomiyligi, daromad barqarorligi, bozor ulanishi va tadbirkorlik maqomiga o'tish esa uning iqtisodiy natijasi sifatida ajratildi. Xalqaro tadqiqotlarda ham faoliyatni rasmiy maqomga o'tkazish jarayonini moliyaviy xizmatlar, biznes ta'limi, ijtimoiy himoya va bozorga kirish vositalari bilan uyg'unlashtirish zarurligi asoslangan [4], [8].

Aniqlangan natijalardan kelib chiqib, quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. O'zini o'zi band qilgan shaxsning KB subyektiga aylanish bosqichlarini joriy etish. O'zini o'zi band qilgan shaxslarning faoliyat davomiyligi, tushum barqarorligi, mijozlar bazasi va elektron aylanmasiga qarab YTT, oilaviy korxona yoki mikrofirma maqomiga ixtiyoriy va bosqichma-bosqich o'tish tartibini shakllantirish lozim.

2. Raqamli tadbirkorlik profilini yaratish. Soliq mobil ilovasida shaxsning faoliyat muddati, tushumlari, elektron to'lovlari va moliyaviy intizomini aks ettiruvchi profilni uning roziligi asosida shakllantirish taklif etiladi. Mazkur profil kredit, subsidiya va kafillik ajratishda muqobil baholash vositasi bo'lib xizmat qilishi mumkin.

3. Paketli moliyaviy ko'makni yo'lga qo'yish. Qo'llab-quvvatlash kredit bilan cheklanmasdan, mikromoliya, kafillik, sug'urta, biznes-reja, kasbiy yo'l-yo'riq ko'rsatish, mentorlik va marketpleysga ulash xizmatlarini birlashtirishi zarur. Moliyalashtirishning keyingi qismi tushum o'sishi va faoliyat davomiyligi bilan bog'langan holda ajratilishi maqsadga muvofiq.

4. Differensial qo'llab-quvvatlash tizimini shakllantirish. Barqaror yakka faoliyatni davom ettiruvchilar, o'sish salohiyatiga ega mikrotadbirkorlar va ijtimoiy himoyaga ehtiyoji yuqori guruhlar uchun alohida dasturlar ishlab chiqilishi lozim. Bu yondashuv o'zini o'zi band qilgan shaxslarning xususiyatlari va rivojlanish ehtiyojlariga mos qo'llab-quvvatlash choralari qo'llash imkonini beradi.

5. Natijadorlik monitoringini takomillashtirish. Hududlar kesimida tizim samaradorligini ro'yxatdan o'tganlar soni bilan emas, balki faoliyat davomiyligi, daromad barqarorligi, raqamli savdo, moliyalashtirishdan foydalanish, KB maqomiga o'tish va yaratilgan ish o'rinlari asosida baholash tavsiya etiladi. Bunda tadqiqotda taklif etilgan tadbirkorlik faolligi indeksidan foydalanish mumkin.

Umuman, o'zini o'zi band qilish tizimini rivojlantirishning keyingi bosqichi uning miqdoriy qamrovini oshirish bilan birga, faoliyat sifatini yaxshilash va o'sish salohiyatiga ega shaxslarni barqaror KBga yo'naltirishga qaratilishi lozim. Shu asosda mazkur tizim bandlikni rasmiylashtirish vositasidan tadbirkorlik subyektlari bazasini kengaytiruvchi kompleks institutsional-iqtisodiy mexanizmga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida kichik tadbirkorlik subyektlarining asosiy ko'rsatkichlari. – URL: https://stat.uz/img/news/kb_uz_p60509.pdf
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 8-iyundagi "Tadbirkorlik faoliyati va o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4742-son qarori. – URL: <https://lex.uz/uz/docs/-4849607>
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 23-dekabrda "O'zini o'zi band qilgan shaxs sifatida faoliyatni amalga oshirish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 806-son qarori. – URL: <https://lex.uz/docs/-5182451>
4. ILO. Integrated Approaches for Formalization in Asia and the Pacific. – URL: <https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-04/integrated-approaches-formalization-asia-pacific-report-2024-en.pdf>
5. OECD. The Missing Entrepreneurs 2023: Policies for Inclusive Entrepreneurship and Self-Employment. – URL: https://www.oecd.org/en/publications/the-missing-entrepreneurs-2023_230efc78-en.html

6. Cowling M. L., Wooden M. Does Solo Self-Employment Serve as a “Stepping Stone” to Employership? – URL: <https://ideas.repec.org/p/iza/izadps/dp12841.html>
7. Margolis D. N. By Choice and by Necessity: Entrepreneurship and Self-Employment in the Developing World. – URL: <https://docs.iza.org/dp8273.pdf>
8. Jayachandran S. Microentrepreneurship in Developing Countries. – URL: https://kingcenter.stanford.edu/sites/g/files/sbiybj16611/files/media/file/wp1058_0.pdf
9. Cieřlik J. et al. Expansion and Job Creation Strategies in Different Solo Self-Employment Segments. – URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11365-025-01129-x>
10. Tashpulatov A. U. Перспективы развития системы самозанятости граждан. – URL: <https://cajtmf.casjournal.org/index.php/CAJITMF/article/view/379>
11. Latipov A. O'zbekistonda o'zini o'zi band qilishda xorijiy tajribalar va ulardan mamlakatimizda foydalanish masalalari. – URL: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/645>
12. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. O'zini o'zi band qilganlar soni (jami). – URL: <https://siat.stat.uz/data/4184/>
13. O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasi. Axborot. – URL: <https://gov.uz/oz/soliq/news/view/42013>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100